

AVASTA MAAILMA

MAAILMAHARIDUSE ÕPPEVAHEND

Sissejuhatus &
maailmahariduse
meetodid

Originaalversioon

Pealkiri: "TeachMDGs Maailmahariduse õppevahend:
sissejuhatus ja maailmahariduse meetodid"

Autorid: Kerstin Wittig, Nicolina Markidou, Charlotte Dwyer,
Emil Metodiev, Indrė Augutienė, Zina Baltrėnienė, Johanna Helin

Tõlked: Kadi Lepik ja Irita Raismaa

Kujundus: Graphimagination Studios

MTÜ Mondo, 2012

Uuendatud versioon

Sisutoimetus: Maria Sakarias

Keeletoimetus: Toimetaja tõlkebüroo

Kujundus: Triinu Tulva

MTÜ Mondo, 2023

Kasutatud on elemente õppematerjalidest "Kasvatades maailmakodanikke – riikliku õppekava alusväärtuste ja pädevuste arendamine läbi maailmahariduse" (Mondo, 2012) ja "Külla Afganistani lastele" (Mondo, 2016).

Materjali originaalversioon koostati projekti MTÜ Mondo projekti TeachMDGs raames, mida toetas Euroopa Liit. Uuendatud versioon valmis projektist "Maailmaharidus lasteaiast gümnaasiumini; Eesti panus kestliku arengu eesmärkidesse", mida toetas ESTDEV – Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus.

Mondo Maailmakool 2023

mondo.org.ee

maailmakool.ee

ESTDEV

SISUKORD

<u>EESSÕNA</u>	4
<u>SISSEJUHATUS MAAILMAHARIDUSSE</u>	6
<u>AKTIIVÕPPE PROTSESS</u>	8
<u>ÕPETAJA JA ÕPILASE ROLL</u>	9
<u>MAAILMAHARIDUSE MEETODID</u>	10
<u>KÜSIMUSTE ESITAMINE</u>	10
<u>Miks-miks-miks-ahel</u>	11
<u>Probleemipuu</u>	12
<u>Arengukompass</u>	13
<u>SEOSTE LOOMINE</u>	15
<u>Tagajärgede ahel</u>	15
<u>Chapati: kohalik-riiklik-üleilmne</u>	16
<u>VAATENURKADE JA HOIAKUTE UURIMINE</u>	17
<u>Karussell</u>	17
<u>Liikuv debatt</u>	18
<u>Rollimäng</u>	19
<u>TEGUTSEMINE AKTIIVSE MAAILMAKODANIKUNA</u>	19
<u>Teemantide pingerida</u>	19
<u>Tuleviku töötuba: eelistatud – arvatav tulevik</u>	20
<u>Tuleviku töötuba: tulevikustsenaariumid ja lahendused</u>	21
<u>FOTODE KASUTAMINE ÕPPETÖÖS</u>	23
<u>SOOVITUSED ÕPETAJALE</u>	24
<u>Fotode valimine</u>	24
<u>Fotode kasutamine</u>	24
<u>HÄÄLETUS JA ARUTELU</u>	26
<u>KIRJELDUSE VISANDAMINE</u>	26
<u>KADREERIMINE</u>	27
<u>MIS JÄÄB AKNA TAHA?</u>	27
<u>JUTUMULLID</u>	28
<u>PILTI SISENEMINE</u>	28
<u>KÜSIMISAEG</u>	29
<u>VALIK LISAMEETODEID</u>	30

EESSÕNA

Me elame aina enam globaliseerivas maailmas, kus kõik on omavahel seotud. Täna maailma kujundab vastastikune sõltuvus peaaegu igas eluvaldkonnas: rahvusvaheline poliitika, liikmelisus rahvusvahelistes institutsioonides, Euroopa Liit, rahvusvaheline kaubandus, riigipiiride ülene tööjaotus tööstuslikus tootmises; rahvusvahelised ettevõtted, mis kontrollivad enamikku toiduturgudest, gaasivarusid; majanduslikest ja poliitilistest põhjustest tingitud ränne; konfliktid, looduskatastroofid, kliimamuutused jne. **Globaliseerumine on loonud võimalused majanduskasvuks ja arenguks mitmes maailma piirkonnas, soodustades kaubandust, investeringuid ja tehnoloogilist arengut.** Digitaalsete platvormide, nutiseadmete ja interneti kasutamine võimaldab inimestel suhelda reaalselt üle kogu maailma ja teha koostööd inimestega, kes on pärit eri riikidest ja kultuuridest ning kel on erinev taust.

Samal ajal on meie planeet kriisis: rahvusvaheline kogukond pole suutnud tegeleda üleilmsete teemadega nagu äärmine vaesus, toiduvarud, keskkonna jätkusuutlikkus, vaesusest tulenevad terviseriskid jne. Aastal 2000 võtsid ÜRO liikmesriigid ühehäälselt vastu aastatuhande eesmärgid, milles kehtestati rahvusvahelise arengu edendamiseks kaheksa prioriteetset valdkonda koos 21 konkreetsema eesmärgiga. Neile järgnesid kestliku arengu eesmärgid (KAEd) aastal 2015, mis koosnevad 17 eesmärgist ja 169 alaeesmärgist. **KAEdes kutsutakse üles rahvusvahelist kogukonda, sealhulgas kõiki Euroopa Liidu liikmesriike, tugevdama oma jõupingutusi kestliku arengu saavutamiseks nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil.** Alaeesmärk 4.7 on "tagada aastaks 2030, et kõik õpilased omandavad teadmised ja oskused, mis on vajalikud kestliku arengu toetamiseks" – see põhimõte on kajastatud ka Eesti haridusvaldkonna 2021–2035 arengukavas, mille üheks eesmärgiks on tagada ühiskonna ja looduskeskkonna kestlik areng.

Kuidas mõjutavad need globaalsed väljakutsed ja eesmärgid tänapäeva noori? Kuidas mõjutavad need noorte haridust; kuidas klassiruumides toimuvad arutelusid? Et mõista meie endi täna elu, tuleb paremini mõista globaalset konteksti, milles me tegutseme. Käesolev õppematerjal püüabki seda teha, aidates õpilastel aduda globaalseid seoseid ja nende mõju meie igapäevaelule. See pakub aktiivset õppevormi, võimaldades õppijail aktiivselt uurida, avastada,

arutleda, küsida ja mõista globaalseid vastastikuseid seoseid, lisaks aru saada ka õpilase enda võimalustest panustada õiglasemasse maailma. **Eesmärgiks on nii õpilaste oskuste, hoiakute ja teadmiste kui ka globaalse ebavõrdsuse põhjuste ja tagajärgede mõistmise suurendamine.** Loodetavasti aitab see kaasa aktiivsete ja vastutustundlike maailmakodanike kasvatamisele.

Käesolev õppevahend töötati algselt välja 2012. aastal Euroopa Liidu poolt rahastatud projekti "TeachMDGs" raames, mis viidi ellu Eesti, Leedu, Bulgaaria, Küprose ja Šotimaa organisatsioonide poolt. Kuigi raamistik ja metoodiline lähenemine oli projektirühma ühistöö, on iga õppevahend koostatud vastavalt konkreetse riigi kontekstile ja õppekavale. Need töötati välja koostöös õpetajatega, ühildades seda õppeainetega, katsetades erinevaid tegevusi ja toetades meeskonda oma kogemuste ning nõuannetega. Kui originaalversiooni põhieesmärk oli tõsta teadlikkust ja suurendada avalikkuse toetust aastatuhande arengueesmärkidele, siis kümme aastat hiljem näeme, et juhendmaterjal esitatud lähenemisviisid on endiselt relevantset ja samal eesmärgil kasutatavad ka KAEde kontekstis. Materjal haakub hästi Eesti haridusekspertide koostatud [Maailmakodaniku pädevusmudeliga](#) (2022), kus käsitletakse maailmaharidust kui **uuenduslikku ja progressiivset hariduslikku lähenemist, milles on esmatähtsal kohal aktiivõpe, kaasamine, interaktiivsed õppemeetodid ja kriitiline mõtlemine.**

Õppevahend annab lühiülevaate maailmahariduse raamistikust ning pakub valiku põhilisi **interaktiivseid õppemeetodeid ja klassitegevusi**, mida saab kohandada erinevatele teemadele. Näiteks miks-miks-miks-ahelat on võimalik kasutada rände, vaesuse vm põhjuste uurimiseks ja nende üle arutlemiseks. (Inimesed migreeruvad Euroopasse. > Miks? Sest nad ei tunne end kodumaal turvaliselt. > Miks? Sest seal on relvakonflikt. Perekond on vaene. > Miks? Sest vanemad ei leia tööd. > Miks? Sest kohalik tehas ei suutnud oma töötajatele palka maksta. > Miks? Sest ekspordihinnad langesid oluliselt.)

Lisaks on õppevahendis välja toodud **photodega seotud aktiivõppe meetodid**. Tegevusteks sobiva materjali leidmiseks viitame Mondo pildipanga fotodele, mis portreerivad olukordi kogu maailmast, muuhulgas teemadel, nagu perekond, toit, kodu ja kool. Fotod ärgitavad mõtisklema ja arutlema üleilmsetel teemadel, maailma mitmekesisusest, riikidevahelistest ja riigisisestest erinevustest/sarnasustest ning seostest meie elus.

Maailmakooli meeskond soovib teile põnevat õpetamise kogemust!

Lisainfo:

maailmakool.ee/kae

globalgoals.org

sdgs.un.org

undp.org/sustainable-development-goals

SISSEJUHATUS MAAILMAHARIDUSSE

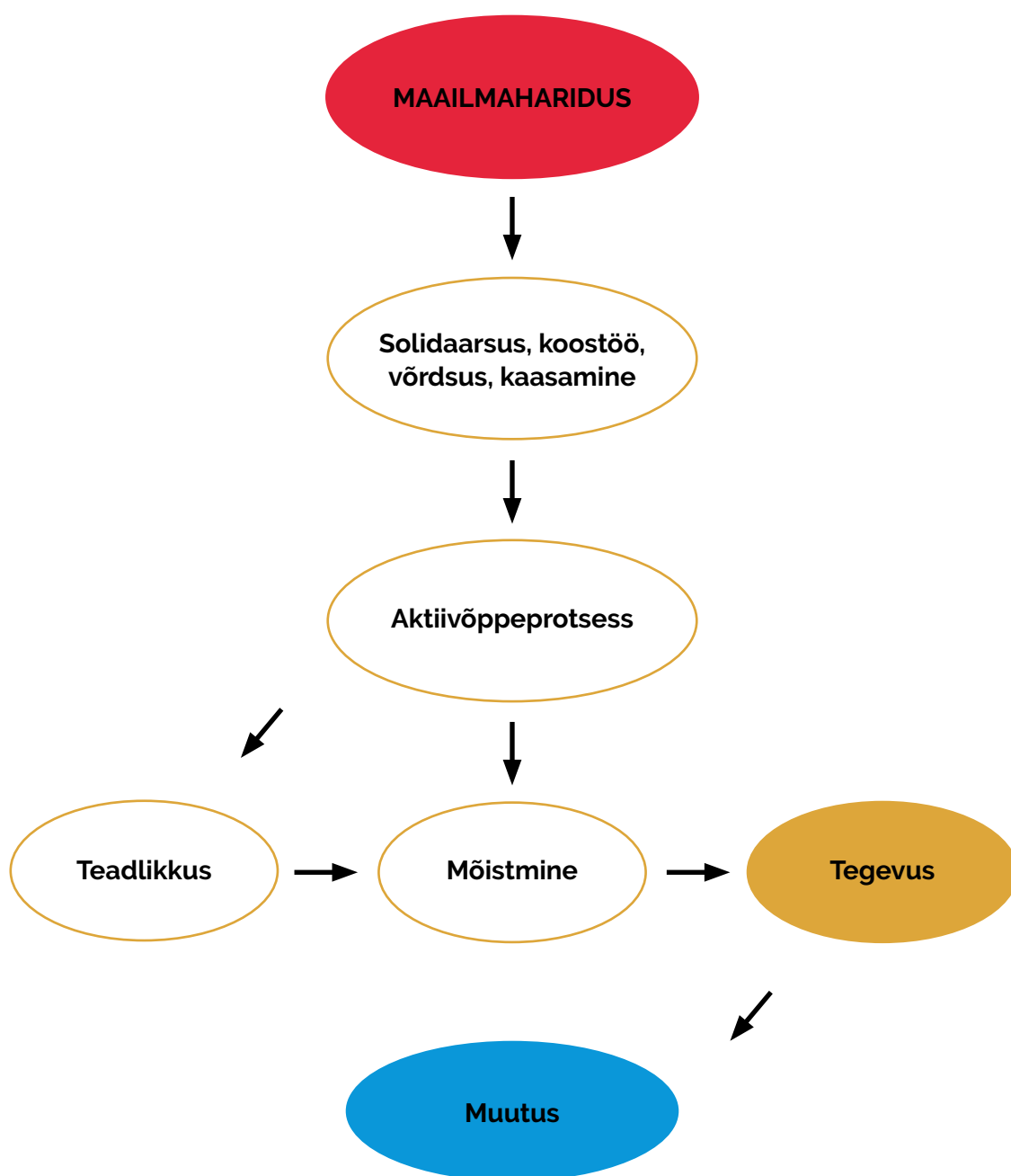
Globaalsed teemad puudutavad meid kõiki, kui püüame mõista maailma, mida iseloomustavad killustatus, konfliktid, kliimamuutused, ebavõrdsus ja vaesus. **Maailmaharidus on hariduslik protsess, mille eesmärgiks on õppija varustamine vajalike oskuste, teadmiste ja väärtushinnangutega, mis aitavad toime tulla 21. sajandi väljakutsetega.** Maailmahariduse eesmärk on arendada õpilase kriitilist mõtlemist ning võimet astuda vastu ebavõrdsusele, ebaõiglusele ja stereotüüpidele, suurendades austust mitmekesisuse, inimõiguste ja keskkonna vastu. Maailmaharidus aitab õpilasel mõista globaalseid seoseid ja julgustab olema aktiivne, tuginedes sellistele väärtustele nagu solidaarsus, kaasamine ja koostöö.

Euroopa maailmahariduse võrgustik (Global Education Network Europe e. GENE) defineerib maailmaharidust kui **“haridust, mis võimaldab inimestel kriitiliselt mõtestada maailma ja oma rolli selles; avada oma silmad, südamed ja meeled maailma tegelikkusele kohalikul ja ülemaailmsel tasandil”**. See käsitleb erinevaid globaliseerumisega kaasnevaid teemasid nagu tehnoloogiline areng, infoühiskond, kultuuridevaheline suhtlus ja sotsiaalne ebavõrdsus, keskendudes samal ajal üldistele väärtustele ja inimõigustele. Kasutades interaktiivseid õppemeetodeid, püüab maailmaharidus aidata mõista globaliseerunud ühiskonna keerukust ning innustada väljakutsetele reageerima.

UNESCO seab maailmahariduse eesmärgiks **“anda igas vanuses õppijatele võimalus võtta aktiivne roll nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil, rahumeelsema, sallivama, kaasavama ja turvalisema ühiskonna loomisel”**. See aitab inimestel globaalsete teemade põhjuseid ja mõjusid mõista, mis omakorda võimaldab teha teadlikke valikuid ning järgmisi samme. Maailmaharidus soodustab kodanike aktiivset võitlust üleilmse vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu toetades õiglasemaid ja jätkusuutlikke riiklikke ning rahvusvahelisi poliitikaid, mis tuginevad majanduslikel, sotsiaalsetel, keskkondlikel ja inimõigustel.

Õppetegevused arendavad õpilaste **oskusi** kriitilises mõtlemises, koostöös, konfliktide lahendamises ja ebavõrdsusele ja ebaõiglusele vastandumises. Keskendutakse **väärtustele ja hoiakutele**, kujundades muuhulgas empaatiavõimet, ühiskonna mitmekesisuse ja inimõiguste austamist. Tekitatakse huvi sotsiaalse õigluse ja võrdsuse, keskkonna ja jätkusuutliku arengu vastu. Lisaks täiendavad need **teadmisi ja arusaamu** globaalsetest teemadest, nende mõjust kohalikul tasandil ja nende omavahelisest sõltuvusest, samuti võimalusest kasutada uusi teadmisi positiivsete muutuste elluviimiseks.

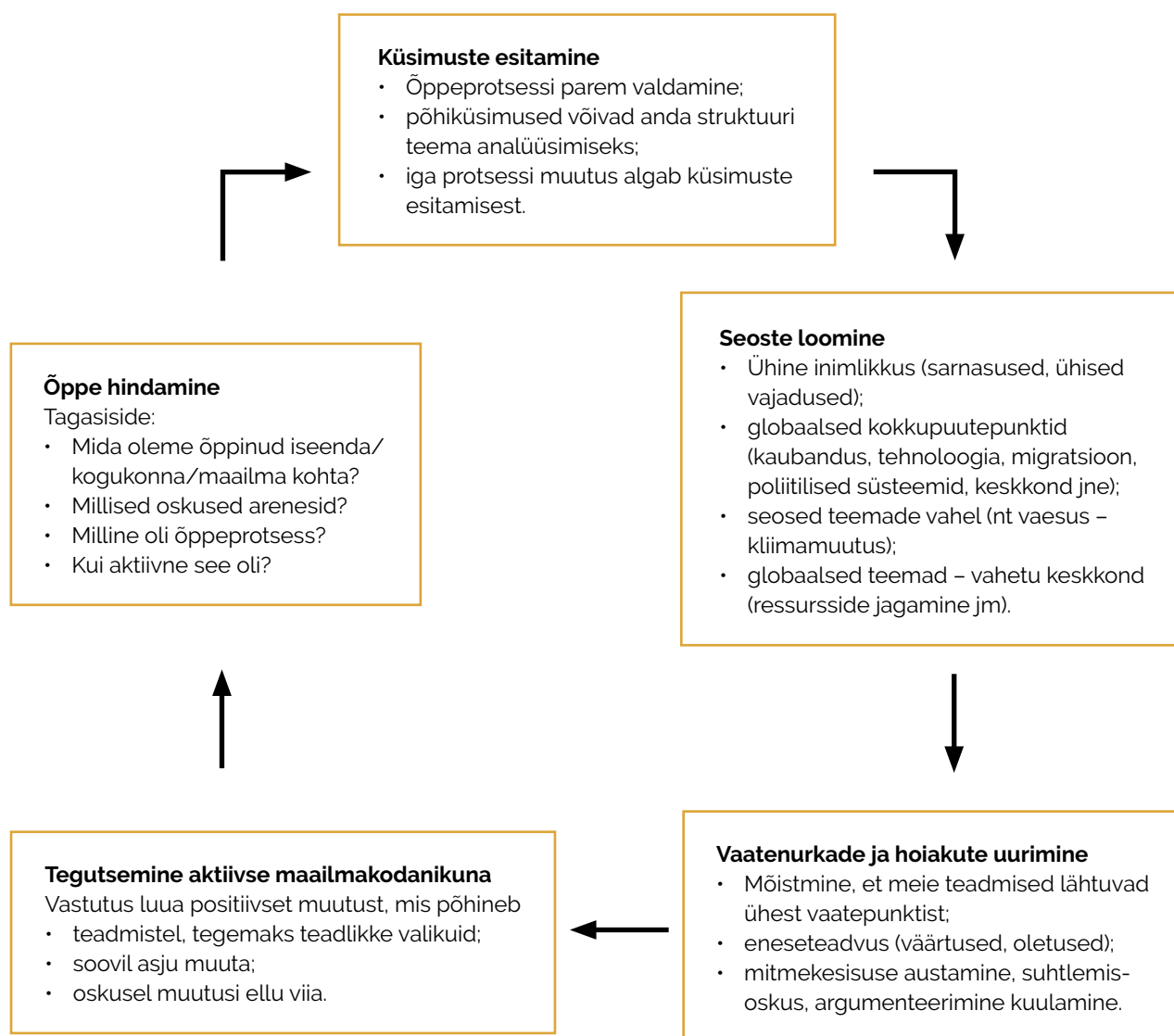
Aktiivõppe protsessi võib kirjeldada järgmises **maailmahariduse raamistikus**:

AKTIIVÕPPE PROTSESS

See õppevahend põhineb maailmahariduse raamistikul, mis keskendub eeskätt õpilaste oskuste arendamisele ja tugevdamisele, soodustades suhtumise muutust koos globaalküsimuste mõistmisega. Materjal on tihedalt seotud Eesti riikliku õppekava põhiväärtuste ja läbivate teemadega, lisades neile globaalse dimensiooni. Kõik klassitegevused on õppijakesksed, interaktiivsed ja oskuspõhised.

Eesmärgiks on noorte inimeste kaasamine, et neist saaksid aktiivsed vastutustundlikud kodanikud, kes püüdlevald õiglasema ja jätkusuutlikuma maailma poole.

ÕPETAJA JA ÕPILASE ROLL

Kaasavas klassiruumis on õpetajal tavaliselt nõuandja ja abistaja roll. Selleks on vaja erinevaid juhendamisoskusi (vt meetodid). Samas ei pea õpetaja igast globaalsest teemast kõike teadma, pigem peab ta võimaldama õpilastel ise vastuseid leida. **Üks õpetaja tähtsamaid ja võib-olla raskemaid ülesandeid on julgustada noori mõtlema, et igal inimese panus on tähtis ning väikeste tegudega on võimalik maailma muuta.** See motiveerib noori aktiivsed olema.

Neile võib tutvustada viise, kuidas võidelda ebaõigluse ja diskrimineerimisega nii oma ümbuskonnas kui globaalsemal tasandil. Samuti seda, kuidas vähendada saastamist ja jäätmeid – tarbida vähem ja taaskasutada; kuidas püüda ise mõjutada ametnikke või ettevõtteid olema eetilised ja säästlikumad (nt esitades küsimusi, kirjutades kirju või korraldades aktsioone, meelevaldusi); kuidas tarbida õiglasemaid tooteid või aidata hätta sattunud kaasinimesi; kuidas ise levitada teadmisi maailma probleemidest ja nende lahendustest oma eakaaslastele või kogukonnale.

Aktiivse klassiruumi arendamisel muutuvad õpetaja ja õpilase rollid:

Õpetaja:

Õpetajakeskne klassiruum	→	Õppijakeskne klassiruum
Tulemustekeskne õppimine	→	Protsessikeskne õppimine
Õpetaja kui teadmiste edastaja	→	Õpetaja kui teadmiste organiseerija
Õpetaja kui tegija	→	Õpetaja kui võimaldaja
Õppeainekeskne fookus	→	Holistiline õppefookus

Õpilane:

Passiivne teadmiste vastuvõtja	→	Aktiivne osaleja
Vastused küsimustele	→	Küsimuste esitamine
Passiivselt saadud teadmised	→	Võtab vastutuse oma õppimise eest
Omavahel võistlemine	→	Koostöö õppimisel
Tahab oma arvamusi läbi suruda	→	Kuulab aktiivselt teiste arvamusi
Õpib erinevaid õppeaineid	→	Oskab õppeainete ja õpitu vahel seoseid luua

MAAILMAHARIDUSE MEETODID

Maailmaharidus soosib ja nõuab interaktiivseid õppemeetodeid. Eesmärgiks on ju harida maailmakodanikke, kes on paindlikud, innovatiivsed, aktiivsed, oskavad lahendada probleeme, mõelda kriitiliselt, suhelda, jagada ideid efektiivselt ning töötada hästi grupis. See aga ei tähenda, et iga koolitund peab olema täis aktiivseid õpikogemusi. Siiski peab neid olema piisavalt, et motiveerida õpilasi olema aktiivsed, ning pakkuma võimalusi oma arvamuse avaldamiseks.

KÜSIMUSTE ESITAMINE

Tõhus kaasav õppimine sõltub õppija võimalustest ja vabadusest esitada küsimusi. Küsimusi esitades võtavad õppurid endale õpiprotsessis ka suurema vastutuse ning loovad hea põhja edasisele uudishimule ja uurimistöödele. Küsimuste esitamine on igal muutusel esimene etapp.

Juhised küsimise soodustamiseks

- Aita õpilastel leida erinevaid küsimusi ning mõelda küsimuste esitamise kasulikkusele.
- Julgusta õpilasi uurima oma arvamusi ja hoiakuid. Esita neile küsimusi (Miks? Mida see tähendab?)
- Aita õpilastel eristada faktiküsimusi neist, millele vastamine sisaldab ka arvamusi või uskumusi (eetilisi, moraalseid, hingelisi jm) kasuta pilte ja esemeid – see ärgitab õpilasi küsima.

MIKS-MIKS-MIKS-AHEL

Mis see on?

See meetod aitab õpilastel uurida erinevate probleemide algpõhjust. See on väga tulemuslik kohaliku ja globaalse reaalsuse vaheliste seoste väljaselgitamiseks, kuna õhutab õpilasi tõstatama küsimust "miks".

Klassiruumi paigutus

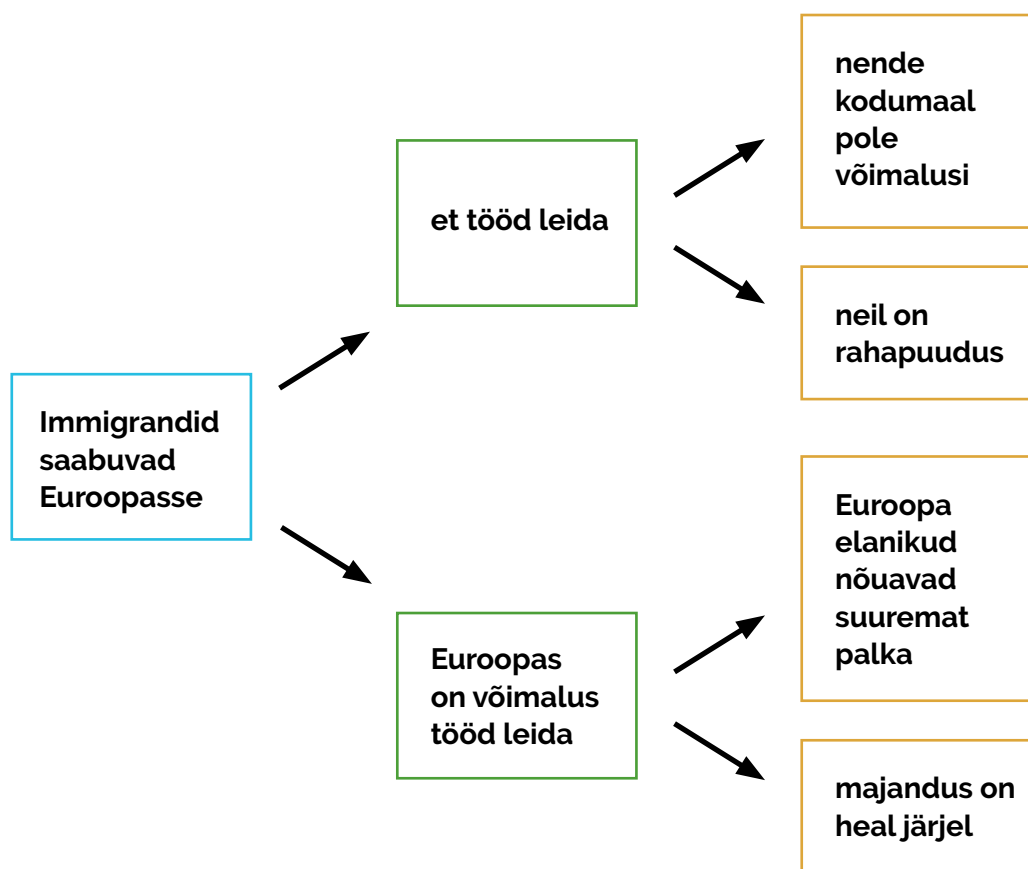
Harjutust saab läbi viia kogu klassiga või väiksemates rühmades.

Mida teha?

Kirjutage kasti sisse probleem, mida soovite uurida. Seejärel leidke kõikvõimalikke põhjuseid, mis antud probleemi tekitavad, esitades küsimust "miks" nii mitu korda, kui tundub vajalik.

Pärast harjutuse lõpetamist võib õpetaja

- paluda õpilastel täiendada argumenteerimisel tekkivaid seoseid ja tuua välja võimalikud lüngad;
- innustada õpilasi pakkuma lahendusi probleemidele, mis on kirjas parempoolses kastis.

PROBLEEMIPUU

Mis see on?

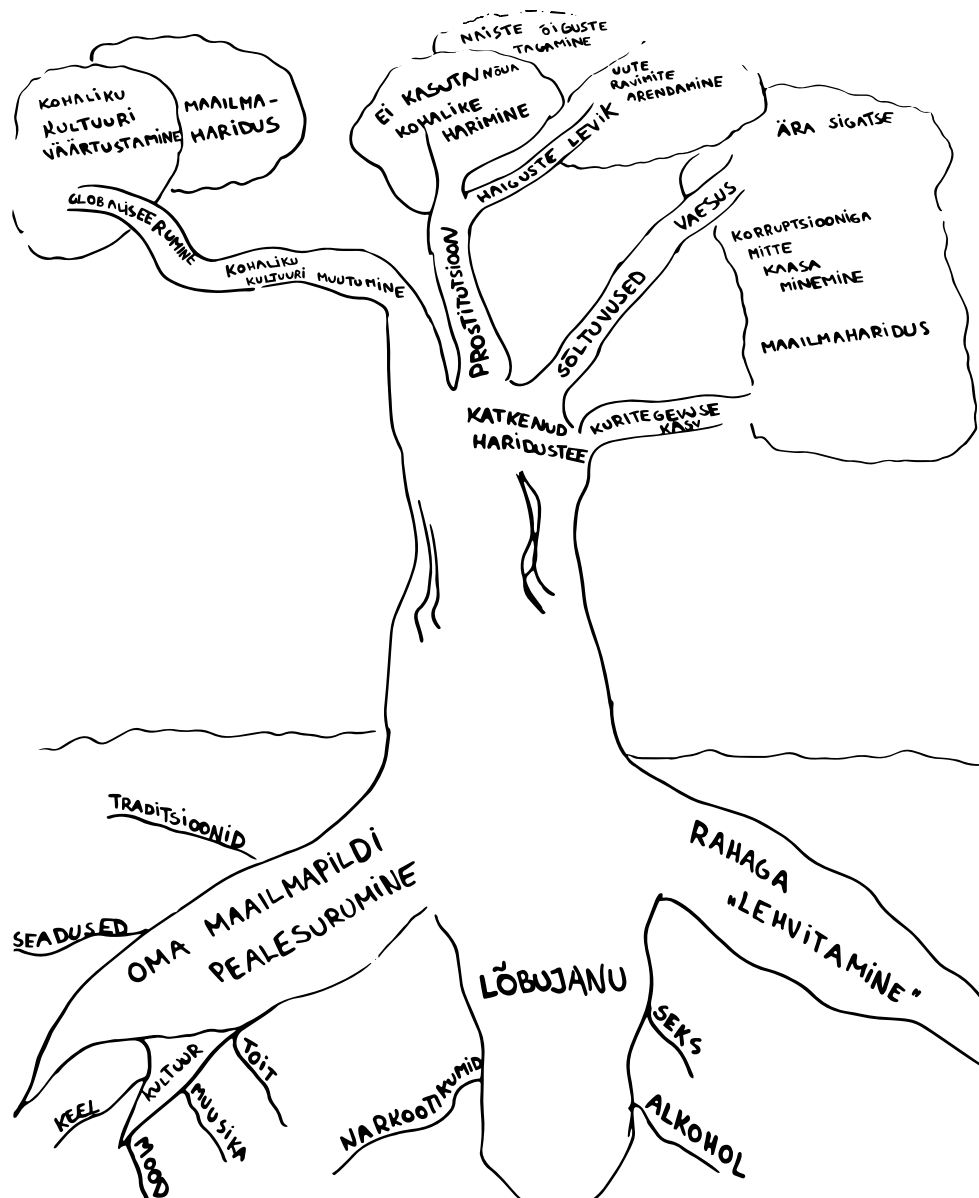
See on võimalus uurimistöö tegemiseks, et julgustada õpilasi analüüsima mõne probleemi põhjuseid, mõju ja lahendusi.

Klassiruumi paigutus

Harjutust saab läbi viia kogu klassiga või väiksemates rühmades.

Mida teha?

Õpilased joonistavad puu piirjooned koos juurte, tüve, okstel lehtedega. Seejärel kirjutatakse tüvele väljavalitud probleem, juurtele probleemi põhjused, okstele selle mõjud ning puulehtedele võimalikud lahendused. Harjutust võib läbi viia mõne teema sissejuhatuseks, et illustreerida juba olemasolevaid teadmisi, või teema lõpetuseks, et esitleda värskeid teadmisi.

ARENGUKOMPASS

Mis see on?

Arengukompass on raamistik, mis aitab tõstatada erinevaid teemasid ja nende üle arutleda. Meetodit võib kasutada peaaegu iga õppevahendiga, olgu selleks foto, ese või lugu. See võimaldab õpilastel küsimusi sõnastada ja õppetegevust suunata.

Klassiruumi paigutus

Harjutust saab läbi viia kogu klassiga või väiksemates rühmades. Esimesel korral võiks harjutust terve klassiga ühiselt teha.

Mida teha?

Esimesel korral arengukompassi kasutades

- valige välja sobiv foto või ese ja veenduge, et kõik õpilased seda näevad;
- tutvustage kompassi ideed, kus ilmakaarte asemel on neli suunda: looduslik, majanduslik, sotsiaalne ja (poliitiline) otsusetegija. Võimalik, et vajate veidi aega nende mõistete selgitamiseks;
- julgustage õpilasi esitama foto/ese kohta võimalikult palju küsimusi. Küsimused võib kirjutada märkmekleepsudele;
- paluge lastel eelnevalt välja mõeldud küsimused kompassi neljale suunale paigutada;
- lõpuks kontrollige, kas lastel on tekkinud täiendavaid küsimusi, mida nad sooviksid raamistikele lisada.

Erinevad võimalused harjutuse läbiviimiseks:

• Kogu klass

Tekitage klassiruumi hiigelsuur kompass koos märkmepaberite ja kirjutusvahenditega neljas kompassi punktis. Veenduge, et kõik lapsed näitaksid küsimuste esitamisel initsiatiivi. Jaga õpilased rühmadesse või paarideks ning paluge neil erinevatesse kompassi punktidesse liikuda ja märkmepaberitele küsimusi kirjutada.

• Rühmad

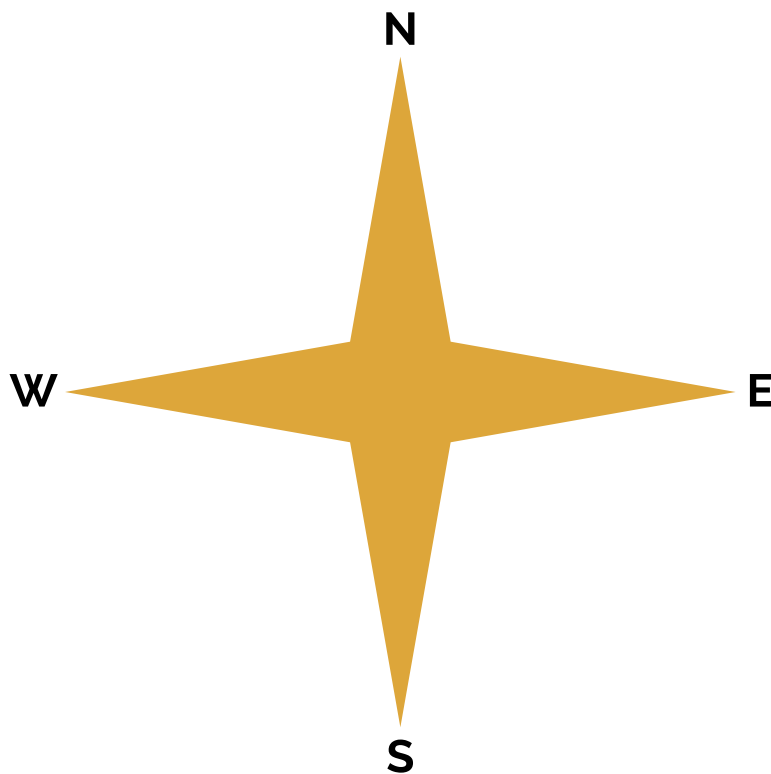
Iga rühm võib pabertahvlile oma arengukompassi luua, kasutades võimalusel ka erinevaid fotosid või esemeid, ning tulemusi hiljem võrrelda (nt fotot Malawi turust võib võrrelda toidukauplusega Eestis). Õpilastel on võimalus kogeda, kui sarnased või erinevad küsimused tekivad.

Õpitu edasiarendus. Küsimusi võib rühmitada järgmiselt:

- kohalikud, riiklikud/rahvuslikud, globaalsed küsimused;
- küsimused, millele oskame kohe vastata; küsimused, millele saame vastust otsida; küsimused, mille üle peab arutlema.

KES OTSUSTAB? (WHO DECIDES?)

Küsimused võimu kohta – kes teeb valikuid ja otsustab, mis juhtuma hakkab; kes saab nendest otsustest kasu ja kes kaotab ja mis hinnaga.

LOODUS (NATURE)

Küsimused keskkonnast – õhust, veest, pinnasest, elusolenditest, nende suhetest üksteisega jne. Küsimused võivad puudutada nii inimeste ehitatud kui ka "looduslikku" keskkonda.

MAJANDUS (ECONOMY)
Küsimused raha, kauplemise, arengukoostöö, omandiõiguse, ostu ja müügi kohta.

SOTSIAALNE (SOCIAL)

Küsimused inimeste, nende suhete, traditsioonide, kultuuri ja eluviisi kohta. Siia alla käib ka see, kuidas näiteks sugu, rass, puue, klass ja vanus mõjutavad sotsiaalseid suhteid.

SEOSTE LOOMINE

Maailmaharidus julgustab otsima seoseid vähemalt neljal tasandil:

- meie ühine inimkond – seosed, mis meil on kõigi inimestega (samad vajadused, soovid);
- meie globaalne sõltuvus üksteisest – seosed, mis meil on teiste inimestega kaubanduse, tehnoloogia, rände, poliitilise süsteemi, jagatud keskkonna jm kaudu;
- seosed erinevate teemade vahel (nt vaesus ja kliimamuutused);
- seosed globaalsete teemade ja meie lähiümbruse vahel (nt konfliktid, ressursside jagamine).

TAGAJÄRGEDE AHEL

Mis see on?

Tagajärgede ahel on n-ö mõttekaart, mis aitab õpilastel uurida mõne sündmuse, teo või nähtuse tagajärgi ja sellega seotud tegevusi.

Metoodika

- paljastab põhjuse ja tagajärje vahelise seose;
- aitab õpilastel mõista, et kohalikul tegevusel võivad olla globaalsed tagajärjed ja ka vastupidi.

Klassiruumi paigutus

harjutust saab läbi viia kogu klassiga või väiksemates rühmades.

Mida teha?

Kirjutage ringi sisse probleem või küsimus, mida soovite uurida. Seejärel analüüsige tagajärgi ja neist tulenevaid uusi asjaolusid.

Pärast harjutuse lõpetamist võib õpetaja

- arutada õpilastega esile kerkinud probleeme ja paluda neil argumente esitada;
- arutada võimalikke lahendusi, mis võiksid negatiivsete tagajärgede ahela lõhkuda.

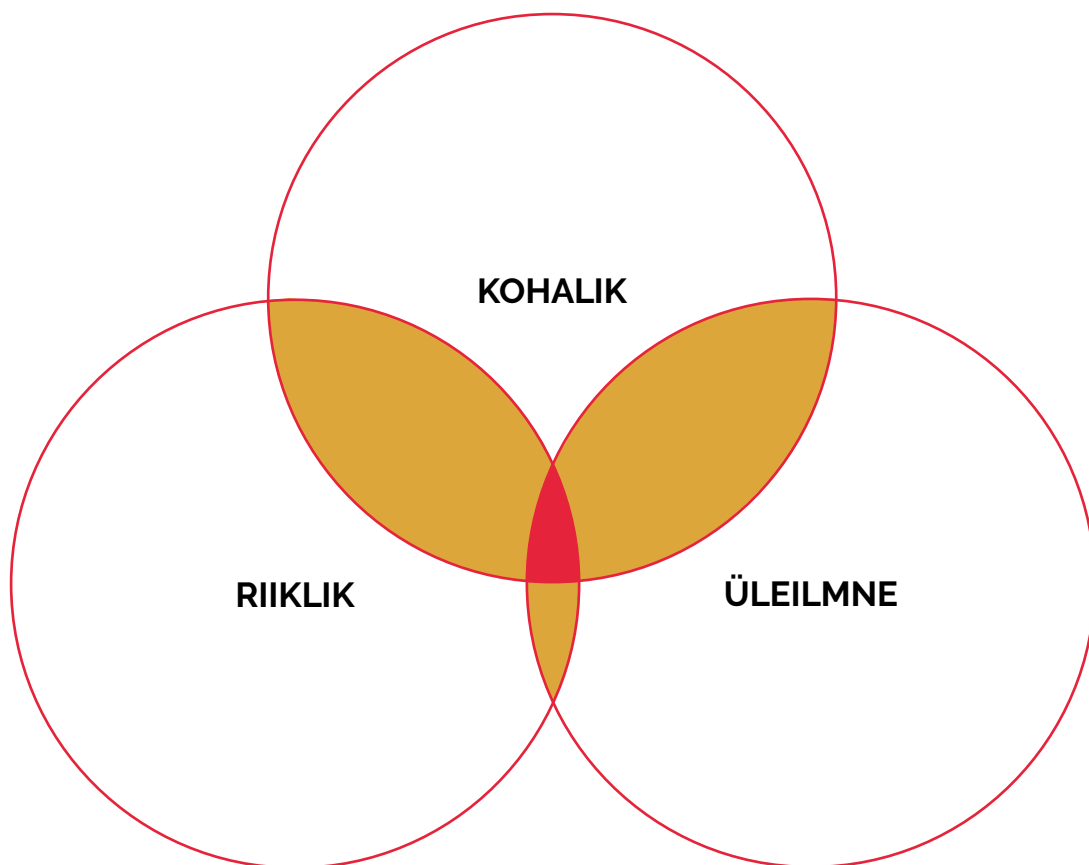
CHAPATI: KOHALIK-RIIKLIK-ÜLEILMNE

Mis see on?

See meetod aitab õpilastel määratleda probleemi erinevaid tahke kohalikul, riiklikul ja üleilm-
sel tasandil – seega mõista paremini globaalset vastastikust sõltuvust.

Mida teha?

- Joonistage pabertahvlile kolm ringi, mis keskel üksteist läbivad. Need ringid kujutavad kohalikku, riiklikku ja üleilmset tasandit.
- Asetage ringide keskele foto, mis seostub küsimusega, mida tahate arutada. Kui soovite töötada kogu klassiga korraga, jagage õpilased väiksematesse rühmadesse ja andke igale rühmale erinev foto.
- Kui õpilased on rühmadesse jagatud, paluge igal rühmal hoolikalt fotot jälgida ning püüda määratleda, kuidas antud stseen ja fotol kujutatud teema seostub kohaliku, riikliku ja ülemaailmse keskkonnaga. Paluge õpilastel oma mõtted ja arutelu ringide sisse kirjutada.

VAATENURKADE JA HOIAKUTE UURIMINE

Me mõistame maailma lähtuvalt meie enda kultuuritaustast, väärtustest ja kogemustest. Igale asjale on mitmeid erinevaid perspektiive ning me saame täieliku pildi vaid siis, kui uurime neid kõiki. Selleks et seda teha, peab meil olema

- arusaam, et meie teadmised on tavaliselt vaid üks võimalik viis (ehkki mõnikord domineeriv) asju mõista;
- enesetundmine (teadlikkus enda väärtustest ja hoiakutest);
- mitmekesisuse väärtustamine;
- tõhusad suhtlusoskused, sh väitlus- ja kuulamisoskus.

KARUSSELL

Mis see on?

See meetod aitab tekitada arutelu ja õpilastevahelist koostööd, arendades samal ajal nende kriitilist ja loomingulist mõtlemist. Seda võib rakendada mitmel viisil: asetades fotosid või muid esemeid klassiruumi erinevatesse kohtadesse või kasutades erinevaid pabertahvli lehti, millele kirjutatud küsimustele palutakse õpilastel vastata ja oma mõtteid avaldada.

Tegevus

- Asetage viis erinevat fotot, mis seostuvad viie globaalse teemaga (nt keskkond, mitmekesisus, sotsiaalne ebavõrdsus, globaliseerumine, relvakonfliktid), erinevatesse kohtadesse klassiruumis. Iga foto juurde lisage ka pabertahvli leht.
- Jagage klass viide rühma, nii et iga rühm läheb ühte viiest "peatusest", seega on iga rühm erineva foto juures. Paluge rühmadel hoolega fotot vaadelda ning panna juuresolevale paberilehele kirja fotoga seonduvad mõtted.
- Kui rühm on oma mõtted avaldanud, paluge neil liikuda edasi järgmise foto juurde, taas fotot uurida ja oma mõtteid jagada, lisades uusi mõtteid eelmise rühma poolt kirja pandule. Jätkake, kuni kõik õpilased on kõigist "peatustest" läbi käinud.

LIKUV DEBATT

Mis see on?

See meetod julgustab arutlema vastuolulistel teemadel, millel on erinevaid vaatenurki ja arvamusi. Seda võib kasutada näiteks mõne teema sissejuhatuseks. "Liikuv debatt" aitab õpilastel mingi kindla teema kohta oma arvamust avaldada, seda põhjendada, oma seisukohti kaitsta, kuulata teiste õpilaste seisukohti ja – olles kaasõpilaste poolt ümber veendud – ka oma esialgset arvamust muuta. Liikudes klassiruumis kahe poole vahel, esindatakse kaht vastandlikku arvamust.

Mida teha?

- Kinnitage klassiruumi ühele seinale silt "Nõustun" (või pilt ülespoole suunatud pöidlaga) ja vastasseinale "Ei nõustu" (või allapoole suunatud pöidla pilt). Paluge õpilastel seista klassi keskel.
- Õpetaja loeb ette ühe lause (nt "Meie koolis ei ole rassismi") ja palub õpilastel liikuda ühele või teisele poole klassiruumi, vastavalt sellele, mil määral on nad väitega nõus või mitte.
- Kui igaüks on endale koha leidnud, palub õpetaja mõnel õpilasel oma vaateid selgitada, valides eelkõige neid õpilasi, kes seisavad erinevates kohtades. Õpilastel palutakse oma seisukohti põhjendada.
- Olles kuulanud mõlema poole argumente, küsib õpetaja, kas keegi on oma arvamust muutnud ja sooviks kohta vahetada. Õpilased võivad liikuda vastavalt oma soovile.
- Sama protseduuri korratakse teiste väidetega.

ROLLIMÄNG

Mis see on?

Rollimängu läbiviimiseks pole vaja palju juhiseid. See on paindlik õppevahend, mis võtab vastavalt olukorrale erinevaid vorme ja sobib kõigile vanuserühmadele.

Mida teha?

Lugudel põhinev rollimäng on üks võimalus panna õpilasi nägema maailma läbi teiste inimeste silmade. Siinkohal tutvustame kaht lähenemist:

- "Stopp-stseen": õpilased kuulavad osa loost ja seejärel mängivad selle läbi. Nad katkestavad tegevuse teatud stseenides ja arutlevad, mida nad parasjagu teevad ja kuidas ennast tunnevad. Järgmiseks palutakse neil mõelda, mis edasi juhtub, ja etendada loo arvatavat lõppu. Lõpuks avaldab õpetaja tegeliku loo ja lõpptulemuse. Selline meetod toimib hästi tõestisündinud lugude puhul, nii minevikust kui tänapäevast.
- "Kuum tool": hea viis arendada õpilaste kriitilist mõtlemist ning selgitada välja nende väärtushinnangud ja arvamused. Õpilased otsustavad, milliseid küsimusi nad tahaksid mõnele konkreetsele loo tegelasele esitada. Seejärel palutakse ühel õpilasel "kuumale toolile" istuda ja seda tegelaskuju mängida, samal ajal kui teised teda küsitlevad.

Iga rollimängu puhul omab erilist tähtsust hilisem arutelu, sest siis tulevad õpilased oma rollidest välja ja selgitavad, kuidas nad ennast antud rollis tundsid ja miks neid sellised tunded valdasid.

TEGUTSEMINE AKTIIVSE MAAILMAKODANIKUNA

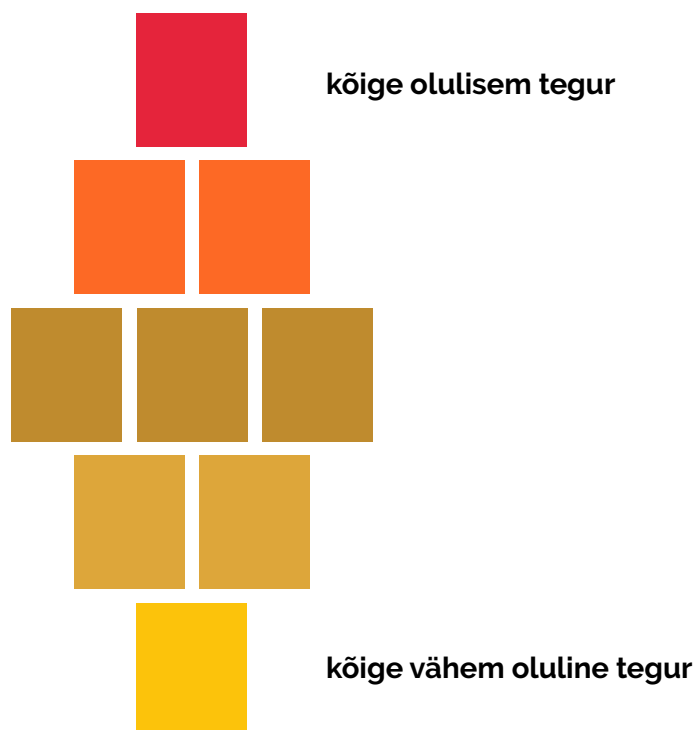
Maailmakodaniku kasvatamine ei tähenda, et noortele peaks õpetama, mida nad peavad tegema. Eesmärk on aidata neil pakkuda välja erinevaid lahendusi ja nende nimel tegutseda.

TEEMANTIDE PINGERIDA

Mis see on?

Selle meetodi eesmärk on tekitada arutelu teatud hulga tegurite suhtelise tähtsuse üle. See aitab määratleda kõige olulisemat tegurit, millele järgnevad kaks veidi vähem olulist tegurit, millele omakorda järgnevad kolm, seejärel kaks ja lõpuks kõige vähem oluline tegur.

Seda kategoriseerimise meetodit võib kasutada erinevatel juhtudel, kui on vaja sõnastada ja määrata prioriteetid või mõne tegevuse suhtes otsus teha. Näiteks võib seda meetodit kasutada mõiste "areng" üheksa erineva määratluse hindamiseks või klassis kehtivate reeglite üle otsustamiseks.

TULEVIKU TÖÖTUBA: EELISTATUD – ARVATAV TULEVIK

Mis see on?

See meetod on "mõtete kaardistamise vahend", mis ergutab õpilasi väljendama tulevikuga seotud mõtteid, nii positiivseid kui negatiivseid. Seda võib kasutada nii tuleviku üldiseks analüüsiks kui ka isiklikul, kohalikul, rahvuslikul või globaalsel tasandil. Samuti võib seda kasutada konkreetse probleemi vaatlemiseks (nt biokütuste areng, sotsiaalne ebavõrdsus).

Klassiruumi paigutus

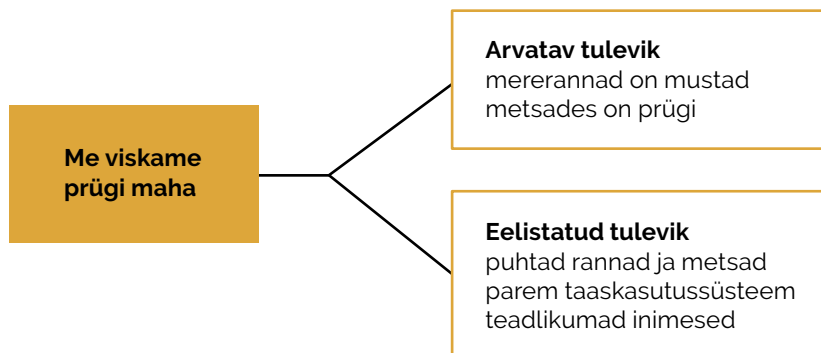
Harjutust saab läbi viia kogu klassiga või väiksemates rühmades.

Mida teha?

Kirjutage kasti sisse oluline teema, milles näete hetkel probleemi. Seejärel joonistage paremale suunduv ajaliin ja lisage kaks uut kasti. Esimesse kasti kirjutage tulevik, mille hetkeolukord tõenäoliselt kaasa toob, ning teise kasti kirjutage, millist tulevikku selle probleemiga seoses näha sooviksite.

Pärast harjutuse lõpetamist võib õpetaja arutada õpilastega järgmisi küsimusi:

- Millised muutused tõenäoliselt aset leiavad?
- Mida te ise tahaksite, et juhtub?
- Kas keegi jagab teiega seda tulevikunägemust?
- Mis peaks muutuma, et reaalsuseks saaks pigem soovitud, mitte tõenäoline tulevik? Kes selle tuleviku loomise nimel üldse vaeva näeb? Kuidas saame meie paremasse tulevikku panustada?

TULEVIKU TÖÖTUBA: TULEVIKUSTSENAARIUMID JA LAHENDUSED

Mis see on?

Meil kõigil on oma arvamus nii tegelikkuse ja tuleviku suhtes kui selles, mis on tõenäoline või ebatõenäoline, soovitud või mittesoovitud. See, mida võime tulevikus saavutada, sõltub meie praegustest oskustest lahendusi leida. Siinne meetod võimaldab arutleda erinevate tulevikustsenaariumide ning nende võimalike lahenduste üle.

Mida teha?

1. Teema valik

Teemaks võivad olla näiteks kestliku arengu eesmärgid ning nende areng pärast 2030. aastat. Tutvusta õpilastele eesmärgid ning valige koos välja need, mis tunduvad kõige olulisemad.

2. Ajalehe pealkirjad

Jaota õpilased gruppidesse ning palu neil välja mõelda uudiste pealkirju, mis võiksid aastal 2050 või 2100 meedias esineda. Igal grupil on pastakas ja märkmepaberid, millele kirjutada kiiresti nii palju pealkirju kui võimalik (üks pealkiri sedeli kohta). Alustuseks võib õpetaja näidata pealkirju erinevatest ajalehtedest selgitamiseks, et uudiste pealkirjad peavad olema lühikesed ja informatiivsed. Need peaksid kajastama kestliku arengu eesmärgid, milles on eelnevalt kokku lepitud. Näiteks valides esimese eesmärgi, võiksid pealkirjad olla järgmised: "Aafrika Sarve tabas järjekordne näljahäda", "India keskmine sissetulek kõrgem kui Suurbritannias" jne.

3. Arutelu tuleviku üle

Joonista tahvlile või suurele paberile järgmine tabel:

Tõenäoline Soovitud	Ebatõenäoline Soovitud
Tõenäoline Mittesoovitud	Ebatõenäoline Mittesoovitud

Õpilased loevad oma pealkirjad üksteise järel ette ning õpetaja asetab need graafikule vastavasse lahtrisse. Üheskoos peaksite jõudma otsusele, kas tegu on soovitud või mittesoovitud, tõenäolise või ebatõenäolise tulevikutsenaariumiga. Varu ülesande jaoks aega, kuna olulisim on tekkinud arutelu. Pealkirju on võimalik erinevalt analüüsida ning soovitud tulevikuväljavaated ei ole kõigi jaoks ühesugused.

4. Lahenduste leidmine

Pealkirjad, mis on asetatud lahtrisse "Tõenäoline & soovitud" ning "Ebatõenäoline & mittesoovitud" jäävad edasisest arutelust välja, kuna need esindavad asju, millele ei pea oma aega panustama. Tõenäoline ja soovitud saabub meie abitagi ning ebatõenäoline ja mittesoovitud ilmselt ei täitu, ükskõik kui palju pingutada.

Seevastu kahe ülejäänud kategooria pealkirjad on huvipakkuvad. Soovitud, aga ebatõenäoline ei juhtu, kui me midagi ette ei võta; tõenäoline ja mittesoovitud võib aga aset leida, kui me koos seda ei takista.

Vaadake pealkirjad üle ning valige neist tähtsaimad edasiseks aruteluks. Oluline on välja valida vaid ühe või üksikud pealkirjad. Seejärel palu gruppidel valitud küsimus(t)ele lahendusi leida.

FOTODE KASUTAMINE ÕPPETÖÖS

Fotodel on meile tohutu mõju. Me puutume iga päev kokku sadade piltidega, mis mängivad olulist rolli meie arvamuste kujundamisel nii iseenda kui teiste inimeste kohta. Fotod ei räägi siiski kogu lugu. **Meediakajastus globaalsest lõunast (nn arengumaadest) annab sageli oma-poolse panuse negatiivsete stereotüüpide tekkimisele.** Seepärast on tähtis, et nii lapsed kui täiskasvanud õpiksid fotosid kriitiliselt analüüsima. Visuaalne kirjaoskus on 21. sajandi inforikka ühiskonna põhiline märksõna. Head fotod annavad mitmeid võimalusi neid klassiruumis kasutada.

Töö fotodega, millel on kujutatud inimesed ja paigad kogu maailmast, annab lastele **põneva, väljakutseid pakkuva ja loomingulise võimaluse õppida, aitab koguda teadmisi ja arendada maailma suhtes kriitilist mõtlemist.** Sama oluline on õpetada lapsi märkama erinevusi, mis eksisteerivad nii ühe riigi sees kui mitme riigi vahel, ning väärtustama seda, kuidas me globaalselt seotud oleme.

Mondo pildipank sihtriikide kaupa:

[Ghana](#)

[Keenia](#)

[Uganda](#)

[Ukraina](#)

[Gruusia](#)

[Birma](#)

[Afghanistan](#)

[Jordaania](#)

[Liibanon](#)

[Türgi](#)

SOOVITUSED ÕPETAJALE

FOTODE VALIMINE

Enamik lapsi on harjunud vaatama pere ja sõprade fotosid. Fotode kui meediumi tuttavlikkuse ja vahetuse tõttu kipume eeldama, et nende abil klassis töötamine on lihtne ja otsekohene.

Tuleb siiski meeles pidada, et visuaalne kirjaoskus vajab arendamist. Lastele tuleb selgitada, miks antud fotot kasutatakse ja kuidas seostub see ülejäänud õppetööga.

Soovitame Mondo pildipangast otsida kasutamiseks pilte, mis käsitlevad lihtsasti samastavaid teemasid, nagu perekond, toit, kodu ja kool, ning tooksid esile igapäevaelu eri külgi.

Fotode valimisel peaks olema eesmärgiks tuua esile mitmekülgne pilt valitud teemadest, vältides samal ajal stereotüüpset teemakäsitlust. Seeläbi toetavad pildid mitmekultuurilist haridust ning eetilisel viisil arengukoostöö kajastamist.

Kui te soovite koostada mõnest riigist oma fotokomplekti, siis on samuti oluline valitud paika mitmekülgsest esitleda, vältides üldistusi ja stereotüüpseid kuvandeid. **Eriti tore oleks koostada fotokomplekt oma kogukonnast – nii saaksid lapsed harjutada piltidega töötamist ja võrrelda neid muu maailma kujunditega.** Sellise tegevusega on hea lapsi kaasa haarata, ergutades neid mõtlema, kuidas nad ise oma kogukonda ja selle mitmekesisust esindavad.

FOTODE KASUTAMINE

Fotode abil saab hästi sisse juhatada uue teema, näiteks perekond ja kodu, või kliimamuutuste ja inimõiguste küsimused. **Fotod on abiks, et mõista laste juba olemasolevaid teadmisi ja arusaamu erinevate paikade, teemade või teiste inimeste elu kohta.** Need annavad erapooletu lähtekoha, justkui foorumi, milles lapsed saavad jagada oma mõtteid, arutleda ja oma arvamusi enesekindlalt kahtluse alla seada.

Õpilastele tuleks anda võimalus fotode üle arutlemiseks, ilma et nad pelgaks anda "vale" vastust või hinnangut. **Lapsed tõlgendavad fotosid erinevalt, lähtudes isiklikest ootustest ja kogemustest, ja nende arusaamasid mõjutavad tavaliselt eelarvamused.** Antud meetod sisaldab erinevaid ideid ja tegevusi õppetöö läbiviimiseks fotodega. Seda on lihtne vastavalt vajadusele ümber kujundada ja kasutada erinevate fotokomplektidega.

KUIDAS NOORED FOTODELE REAGEERIVAD JA NEID “LOEVAD”?

Uuringute kohaselt “ei näe” fotosid vaatavad lapsed sageli seda, mida täiskasvanud arvavad neid nägevat. Järelikult on oluline kasutada meetodeid, mis aitavad lastel fotosid hoolikalt ja kriitiliselt vaadelda kui tervikut.

- Lapsed otsivad fotodelt tuttavlikke vihjeid ning kasutavad neid foto tõlgendamiseks, isegi juhul kui nende arusaam vihjest ei kattu tegelikult ülejäänud pildi kontekstiga.
- Lapsed lisavad detaile, mida pildil ei eksisteerigi. Nad võivad “näha” asju, mis seostuvad hoopis tundeiga, mida foto neis tekitab – tulenevalt olemasolevatest teadmistest ja eelarvamustest.
- Erinevas vanuses lapsed reageerivad fotodele erinevalt. Väikesed lapsed peavad väga oluliseks detaile, vanemad lapsed keskenduvad pigem pildi üldmuljele ja teemale. Ka ei pruugi nooremad lapsed märgata pildi tausta ja vaatavad eelkõige foto esiplaani, esiletõukivaid detaile.
- Lapsed kipuvad eirama tundmatut.

MEELESPEA FOTODE KASUTAMISEKS KLASSIS

1. Töö fotodega peaks olema osa muudest klassitegevustest.
2. Alustage fotodest, millel on kujutatud lastele tuttavad inimesed ja paigad, enne kui liigute vähem tuttavate kujundite juurde.
3. Kasutage hea tehnilise kvaliteediga fotosid.
4. Aagage lastele fotodel kujutatud inimeste ja paikade kohta võimalikult täpset infot.
5. Julgustage lapsi otsima seoseid enda elu ja kogemuste ning fotodel kujutatute vahel.

(Võetud raamatust “Background to Using Photos” ja avaldatud Oxfam UK loal.)

Järgnevalt on kirjeldatud maailmahariduslikke õppemeetodeid, kus kasutatakse just fotosid.

HÄÄLETUS JA ARUTELU

Eesmärk

- Vaatlemis- ja arutlusoskuse arendamine

Vajalikud vahendid

- Valik fotosid, värvilised kleepsud

Tegevus

- Tehke klassiruumis fotode väljapanek.
- Andke igale õpilasele kaks värvilist klepsu.
- Paluge õpilastel fotosid vaadata, valida välja kaks lemmikut ja märgistada need värvilise klepsuga. Õpilased jagunevad paarideks ja räägivad, miks nad konkreetsed fotod välja valisid.
- Võite korraldada klassis arutelu – millised olid kõige populaarsemad fotod?

Tagasiside ja arutelu

- Millised fotod välja valiti? Miks?
- Mõnede fotode kohta võib eelnevalt valmis mõelda konkreetsed küsimused.

KIRJELDUSE VISANDAMINE

Eesmärk

- Arendada jutustamise, kuulamise ja vaatlemise oskusi

Vajalikud vahendid

- Valik temaatilisi fotosid või ülevaatlidud
- Fotod Ghanast/Malawist
- Joonistusvahendid

Tegevused

- Jagage õpilased paarideks ja andke ühele õpilastest üks foto, mida minuti jooksul vaadelda.
- Seejärel paluge tal foto kummuli lauale panna ja kirjeldada seda oma paarilisele, kes püüab kuuldu paberile joonistada.
- Võrrelge originaalfotot joonistustega.

Tagasiside ja arutelu

- Milliseid kujundeid kõige paremini kirjeldati ja miks? Mis välja jäeti? Miks?
- Kas kirjeldati midagi, mida fotol tegelikult polnudki?

KADREERIMINE

Eesmärk

- Arendada arusaama, et fotod on ainult üks osa tunduvalt suuremast pildist

Vajalikud vahendid

- Fotod
- Suured paberilehed
- Liimipaber ja värvipliatsid

Tegevused

- Kinnitage foto suure paberilehe keskele.
- Katke foto osaliselt liimipaberiga, jättes nähtavaks valitud detail(id).
- Andke igale rühmale üks ettevalmistatud "kadreeritud" foto.
- Paluge rühmadeks jagatud õpilastel arvata, mida ülejäänud foto võiks kujutatada. Paluge neil joonistada ülejäänud foto.
- Näidake õpilastele tervet fotot ja võrrelge kaht pilti.

Tagasiside ja hinnang

- Mida olete pildile lisanud?
- Miks tegite sellised valikud?
- Kuidas erineb teie pilt originaalfotost? Mis teid fotol üllatab?

MIS JÄÄB AKNA TAHA?

Eesmärk

- Ergutada uudishimu, kriitilist mõtlemist ja küsimuste esitamist

Vajalikud vahendid

- Valik fotosid
- Mitu suurt paberilehte liimipaber
- Värvipliatsid

Tegevused

- Näidake klassile erinevaid fotosid ja arutage, mis neil toimub.
- Julgustage õpilasi tähelepanelikult erinevaid kujundeid vaatama ja fotolt vihjeid otsima.
- Kinnitage fotod suure paberilehe keskele (iga foto eraldi paberilehele).
- Õpilaste paarid võivad fotot edasi arendada ja "laiendada", joonistades selle ümber.

Tagasiside ja hinnang

- Kas on midagi, mis kindlasti "laiendatud" fotol olema peab?
- Kui tõenäoline on, et tegelikult on seal midagi teistmoodi?
- Mida arvate – miks fotograaf sellise pildi tegi?

JUTUMULLID

Eesmärk

- Arendada õpilaste empaatiavõimet

Vajalikud vahendid

- Valik fotosid, millel on inimesed paber
- Liimipaber

Tegevused

- Lõigake paberist välja suured jutumullid.
- Valige üks foto ja arutage, mis sellel toimub ning mida võiksid fotol kujutatud inimesed tunda.
- Otsustage, mida inimesed üksteisele ütlevad, täitke jutumullid ja kleepige need fotole.
- Seda harjutust võib teha paarides, rühmades või ringis.

Tagasiside ja hinnang

- Mis on fotol sarnast õpilaste endi eludega?
- Mis fotol kujutletust on õpilaste eludest erinev? Too välja konkreetseid teemasid, nt mängimine või kool.

PILTI SISENEMINE

Eesmärk

- Arendada empaatiavõimet
- Innustada õpilasi fotodesse süvenema

Vajalikud vahendid valik fotosid

- Paber ja liimipaber joonistusvahendid

Tegevused

- Õpilased joonistavad ja lõikavad välja pildi iseendast. Nüüd saavad õpilased "pilti siseneda", kleepides oma joonistuse fotole.
- Rääkige õpilastega inimese meeleaistingutest.
- Paluge neil kujutleda, et nad on foto sees ja vastata küsimustele: mida nad näevad/kuulevad/haistavad/puudutavad/maitsevad? Milline on ilm? Mida pildilolevad inimesed tunnevad? Mida teevad? Millest võiksid pildil oleva tegelasena unistada? Milline võiks välja näha pildil oleva tegelase üks päev?
- Rääkige õpilaste ja fotodel kujutatud inimeste sarnasustest, nt majas elamine, perekonna omamine, soov mängida jne.

Tagasiside ja hinnang

- Milliseid vihjeid leidsite fotolt selle kohta, mida võiksite kuulda või haista?
- Kas leidsite palju sarnasusi enda ja fotol kujutatud inimes(t)e vahel?
- Kas sooviksite seda paika külastada? Miks?

KÜSIMISAEG

Märkus õpetajale: see harjutus on kasulik mõne konkreetse teema õppimiseks. Te võite teha valiku fotodest, mis kujutavad üht riiki või teemat, nt kliimamuutuseid. Õpilaste esitatud küsimused võivad luua aluse antud teema või probleemi põhjalikumaks analüüsiks.

Eesmärk

- Küsitlemisoskuse arendamine

Vajalikud vahendid

- Fotod
- Suured paberilehed värvilised viltpliatsid

Tegevused

- Andke igale rühmale üks foto, mis on kinnitatud suure paberilehe keskele, ja mõned pliatsid.
- Rühmad vaatavad tähelepanelikult fotot ja kirjutavad paberi servadele (foto ümber) kõik küsimused, mida nad foto kohta teada tahaksid.
- Julgustage neid pildil kujutatut laiemalt mõistma, suhtuma kriitiliselt olemasolevatesse kujunditesse ja mõtlema, mida nad tahaksid teada saada.
- Seejärel võivad rühmad ringis ümber fotode liikuda ja paberile küsimusi lisada.
- Kasutage kirja pandud hinnanguid ja tagasisidet arutelu käivitamiseks.
- Püüdke küsimusi rühmitada (kohalik/globalne, kerge või raske vastata, erinevate teemade grupid jne).

Tagasiside ja hinnang

- Kuidas leida küsimustele vastuseid?
- Kas mõnele küsimusele ei saagi vastata? Miks? Mis tüüpi küsimused on kõige tavapärasemad?

VALIK LISAMEETODEID

- 1. Võrdlus.** Õpilased võrdlevad pildil nähtut nt samalaadse olukorraga Eestis. Võib koostada rühmades või klassis ühiselt nt Venni diagrammi.
- 2. Jutustamine.** Õpilased jutustavad pildi järgi. Selleks võib mõelda pildil olevatele inimestele ja kohtadele nimed.
- 3. Pildi eel ja järel.** Õpilased mõtlevad välja, milline võis olla hetk enne selle foto tegemist või eelnev päev ning mis võis saada edasi?
- 4. Loovkirjutamine.** Õpilased kirjutavad pildi põhjal loovjutukese või essee. Pealkiri on ette antud või selle mõtlevad õpilased ise, kirjutaja võib kujutada end ise sinna pildile (nt olen turul müüdav apelsin; maisiküpsetav poiss vm) või kirjutada artikkel väljamõeldud ajalehele.
- 5. Luule-/laululooming.** Õpilased koostavad pildi põhjal luuletuse või laulu (nt räpp) individuaalselt või väikestes rühmades.
- 6. Jutukett.** Ühe pildi põhjal moodustatakse klassis jutukett. Nt üks õpilane alustab ühe sõna või lausega ja iga järgnev täiendab. Õpetaja võib pildi põhjal teema ette anda.
- 7. Ämblikskeem.** Õpilased koostavad skeemi, kus antud foto on skeemi keskel ämbliku kehaks ja jalgadeks on kõikvõimalikud erinevad mõtted selle pildi kohta.
- 8. Vabakirjutamine.** Õpilased kirjutavad teatud aja jooksul (nt 5 min) pildi põhjal katkematut teksti. Olulised pole mitte vormistus ja õigekiri, vaid kõik mõtted, tunded ja suhtumine. Oluline on, et õpilase mõttevoog ega tekst ei katkeks, ükskõik, kui totter võib esmapilgul kirjapandu tunduda.
- 9. Suunatud arutelud.** Aruteluteemadeks nt: Kas ja mis võiks olla pildil teisiti? Miks? Mida iga inimene saaks teha, et olukorda muuta? Mida konkreetselt mina saan alates tänasest teisiti teha, et olukorda paremaks muuta?
- 10. Pilt pildist.** Õpilased joonistavad või maalivad foto põhjal ise pildi. Pärast pannakse nii laste tööd kui fotod näitusele. Töid võrreldakse ja iga autor saab põhjendada ja anda oma tööle selgitusi.